

Posudek na disertační práci Mgr. Karly Strnadové *Moravské kronikářské relace 17. století a jejich postavení v kontextu české literatury* (Olomouc 2010)

Práce Karly Strnadové je literárněhistorickým pohledem na dosud badatelsky hlouběji neprozkoumané texty. Orientaci na materiál moravské proveniencí považuji u olomoucké badatelky za oprávněnou (ostatně dějepisná produkce má v raném novověku svá zemská, moravská specifika). Jako produktivní přístup se mi pro tento typ textů jeví perspektiva žánrová, kterou autorka do značné míry rozvíjí.

Disertace je rozložena do pěti celků (*Barokní historiografie, Charakteristika doby, Žánrové zařazení barokních historiografických textů, Typologie, Analýza textů*). Mám určitě pochybnosti o oprávněnosti rozsáhlých úvodních kapitol, které tvoší téměř polovinu celé práce; mají teoreticko-přehledový charakter, ale ne vždy komunikují s analytickým jádrem spisu. Například podkapitola *Postmoderní výzva* je sama o sobě výstižným shrnutím problému, ale autorka ve větší míře nepřijímá teze nového historismu i postmoderní kritiky historie (v zásadě nepopírá nefiktivní charakter dějepisné prózy, nesnaží se rozbourat kánon a respektuje periferní charakter rozebíraných textů), přestože šlo o to, jak se ve svých analýzách nevyhraňuje vůči takovým tématům, a proto je poněkud zbytečné o nich mluvit.

Rovněž některé obecné charakteristiky doby baroka (přiblížení jezuitů, antitetický životní postoj) se mi na poli disertační práce jeví jako nadbytečné. Užitečná je naopak kapitola *Morava v 17. století*, která pomáhá čtenáři orientovat se v některých realitách. Větší pozornost mohla být věnována problematice raně novověkých měst (všechny rozebírané prameny jsou městského typu). Poněkud překvapivě zůstala mimo obzor K. Strnadové monografie olomouckého historika Jaroslava Millera *Uzavřená společnost a její nepřítel* (2006), která je zásadní prací o městských komunitách v letech 1500–1700, rozebírá například problémy autonomie, integrity a mobility v raně novověkém městě a to i v souvislosti s materiálem městských kronik.

Dále mám jisté pochybnosti o nezbytnosti přehledové kapitoly věnované dějepisné produkci baroka, protože v předložené podobě jde de facto jen o výčet se stručnou charakteristikou, který se navíc neubrání nepřesnostem, když například označuje Košínkovy *Staré paměti kutnohorské* za městskou kronikářskou relaci (s. 33), i když ve skutečnosti jde o dílo s výraznými rysy konceptualistického panegyrika a zároveň odborného pojednání z oblasti hornictví. Nesprávné je označení kronika u díla B. Bilejovského (s. 73), které je kronikou jen podle názvu, ale reálně tvoší nábožensko-politické stati (J. Kolár). V takových přehledových pasážích považuji dnes už za nevhodné dominantně odkazovat na

Dějiny české literatury I., jak to řadí autorka, protože *Lexikon české literatury* (alespoň pokud se týká jeho 3. a 4. dílu) nyní zrcadlí postavení autora (díla) v současném literárněhistorickém diskurzu mnohem výhodněji než pětstoletí stará syntéza. V těchto pasážích a ostatně v celé práci se mnohokrát mluví o souvislosti s barokem (užívá se slovních spojení *Barokní historiografie*, *Barokní mentalita* apod.); rozebírané texty ovšem mnohdy postrádají zřetelnou ideově poetickou, ale místy i časovou spojitost s barokem (leč jaký z nich vznikl přes rokem 1620). Jejich charakter, domnívám se, zároveň vyhovuje modelům dějepisné prózy období humanismu a renesance, takže by snad bylo možné mluvit o některých principech (hánech) společných pro celou raněnovověkou epochu.

Prospěchá je revize dosavadních typologií a genealogických názorů na dobovou dějepisnou produkci, která eviduje a někdy i hodnotí dosti rozsáhlý okruh sekundární literatury (většinou prací polských a slovenských). Důkladně se mohla autorka vyrovnat s modernějšími pracemi specializovanými na období raného novověku, například s knihou Zdeňka Beneše (*Historický text a historická skutečnost*, 1993), která bere v úvahu i literárněhistorické názory, její perspektiva je do značné míry hánová a reflektuje texty obdobného charakteru jako K. Strnadová v disertaci. Autorka zmiňuje jeho klasifikaci historického textu, ale není příliš zřejmé, jestli považuje základní Benešovo rozlišení analistický záznam × narativní text za produktivní pojetí.

Mgr. Strnadová se ve vlastních analýzách kronikářských relací Lipníku n. Bečvou, Moravských Budčovic, Třebíle a Uherského Brodu dívá na tuto produkci z hlediska funkčního zaměření, formální struktury a uměleckého zpracování. V mnohém navazuje na pojetí M. Sobotkové a rozlišuje dvě základní skupiny: texty kronikářské relace a texty vzpomínkové relace; podstatná je přitom poznámka o kompozičním propojení *pamětnické* výpovědi a *nepamětnické* reference o minulých událostech (s. 70). Celá práce obsahuje cenné postřehy k hánovému charakteru textů, například když postihuje fakt, že dobové označení může být používáno pro různé typy textů (budčovické *Amemoriae* jsou ve skutečnosti kronikou). Zápisky Martina Zikmunda jsou adekvátně v disertaci pojímány jako *pamětní* kniha, která je svodem rozmanitých háneř (hánovou koláří). Užitečné jsou poznámky o funkci a konkrétním využití některých textů; je rozdíl, zdali byly sepsány z popudu instituce nebo ze svobodné vůle autora, a tato skutečnost formuje jejich slovesný charakter (viz Strnadové postřehy o specifickém druhu textu, kterým je *pamětní* zápis určený k uložení v kostelní věži). Za důležité považuji vymezení pojmu *památko* jako sdělení o události, která se uchovala v obecném povědomí (v raném novověku tedy označují *paměti* záznamy událostí, jež jsou hodny zapamatování, s. 164).

K. Strandová hledá ve svých textech literárnost (beletrizaci), snaží se odhalovat umělecké prostředky a doložit vázanost barokního děpisectví na literární dějiny (s. 46). Domnívám se, že poslední úkolem dnešního badatele nad starší literaturou není nacházení umělecky sugestivních výtvorů, ale odhalování typologického spektra dobových textů a postihnutí jejich uplatnění (funkce) v dobovém kontextu. V hledání literárnosti jde často o ahistorické uplatnění novodobých požadavků, které bývají poznamenány dosti subjektivním pojetím. Je to tedy metoda problematická, ale ke cti autorky slouží, že si sama tyto těžkosti uvědomuje a několikrát hovoří o nezáporné literárnosti kronikářských textů.

Literárnost vidí autorka ve stylistické propracovanosti některých pasáží a v jejich narativitě. Funkce narativu nemusí být jednoznačně umělecká, ale může odrážet specifické mimoliterární záměry autora (ideologické, morální působení, sebeprezentace, projev rekreativní, karnevalové kultury). Z práce je naprosto zjevné, že se narativ objevuje poměrně výrazněv insitních, neambiciózních textech (viz Jan Komorník a jeho omezené kompoziční schopnosti, které ovšem nejsou bez přívabu). V takových případech je užitečné se ptát: Proč se v určitém okamžiku autor uchyluje k rozvinutější narativitě? Jaké elementy (detaily) si pro vyprávění vybírá? Co to prozrazuje o genezi, popř. intenci jeho díla jako celku? Je nutné konstatovat, že tato otázka se K. Strandová klade (např. u Zikmundkovy pamětní knihy), ale nesleduje tyto problémy (přechod od analistického záznamu k narativu) soustavně a důsledně. V takových úvahách může i přílišně interpretovaný textový detail leccos napovídat. Např. na s. 135 autorka zmiňuje jazykové prostředky signalizující spontánní stylizaci promluvy. Nedal by se tedy Komorníkův text (s karnevalovotraktátními prvky) vykládat v souvislostech s orální narativitou (ústní slovesností) a jejími formami (tzv. memorát, vyprávění ze života založené na osobních zážitcích)?

Je zřejmé, že při takových otázkách musí badatel poněkud vykročit (ne zcela vystoupit) z pole literárního studia. Nejsem velkým příznivcem rozpouštění literární historie v kulturologických studiích, ale v případě textů kronikářských relací bych považoval mezioborové inspirace za velmi nosné, protože tradiční literární nástroje u tohoto typu textů místy dost selhávají. Dnes by měl literární historik zaměřený na starší období přijmout fakt, že texty, jimiž se zabývá, nabízejí zároveň témata pro historicko-antropologické studium, v němž by se měl základním způsobem orientovat. Jeden příklad: Karla Strandová užitečně registruje některé opakující se prvky kronikářských relací, zejména přesvědčení o hlubším smyslu zvláštních přírodních a nebeských úkazů, které autorka vysvětluje mentalitou barokního člověka. Domnívám se ovšem, že tento typ myšlení se velmi frekventovaně objevuje už v poslední čtvrtině 16. století, a to i podle mých zkušeností zejména

v pramenech z nekatolického tábora (podle V. Urbánka [*Eschatologie, víra a politika*, 2008] jde o tradici melanchtonského humansimu, jenž silně akcentoval eschatologii a byl rozšířen na středoevropských školách); tímto lze tedy tyto prvky považovat za barokní specifikum. Velmi prospěšné ovšem jsou autorčin komentáře konfesijního profilu autorů, který se často skrývá mezi řádky a je ho nutné vyvozovat z pozorného čtení textu.

Tyto pochybnosti a poznámky by neměly zastínit klady předložené práce, spisu, který upřesňuje hánrovou situaci raně novověké dějepisné prózy, zkoumá nosnost samotných genealogických termínů a uvádí řadu cenných postřehů k jednotlivým, málo známým textům. Autorka zvládá badatelské řemeslo, dokazuje svou schopnost pracovat s dobovými prameny i pečlivě analyzovat text (nevyhýbá se ani komentářům historickým, filologickým či textologickým). Nepochybnou předností práce je i srozumitelný styl výkladu, jazyková a citelná korektnost.

Přes uvedené výhrady lze konstatovat, že předložená disertační práce vyhovuje požadavkům kladeným na tento typ prací, a proto ji **doporučuji** k obhajobě.

V Ostravě 17. 9. 2010

doc. Mgr. Jan Malura, Ph.D.

